

SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI NAUKOWEJ „PRAWNE ASPEKTY BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA” – WARSZAWA, 18 LISTOPADA 2016 R.

Po raz czwarty w 2016 r. w Instytucie Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk w Warszawie odbyła się konferencja naukowa zorganizowana przez Oddział Warszawski Polskiego Towarzystwa Geopolitycznego. Tym razem konferencja poświęcona została szeroko rozumianym prawnym uwarunkowaniom bezpieczeństwa państwa, a jej celem było m.in.: wskazanie współczesnych obszarów bezpieczeństwa państwa, zaprezentowanie istotnych relacji zachodzących pomiędzy prawem a bezpieczeństwem oraz określenie prawnej świadomości w obszarze badań nad współczesnymi problemami bezpieczeństwa.

Trudu kierowania komitetem naukowym konferencji podjął się dr hab. Włodzimierz Fehler, prof. UHP w Siedlcach. W pracach ww. komitetu udział także wzięli: dr hab. Jacek Zieliński, prof. UHP w Siedlcach (wiceprzewodniczący) oraz dr hab. Ireneusz Dziubek, prof. PWSZ w Kaliszu i dr hab. Paweł Leszczyński, prof. AJP w Gorzowie Wlkp. Pracami komitetu organizacyjnego kierował dr Tadeusz Z. Leszczyński, przewodniczący Oddziału Warszawa PTG, a uczestniczyli w nich także: dr Marcin Jurgilewicz z Politechniki Rzeszowskiej (wiceprzewodniczący), dr Aleksander Babiński z PWSLiP w Łomży (wiceprzewodniczący), dr Konrad Świder z ISP PAN i mgr Albert Zgódka z OW PTG.

Część merytoryczna obrad plenarnych, moderowanych przez dr. Tadeusza Z. Leszczyńskiego, obejmowała siedem referatów wygłoszonych przez przedstawicieli środowiska naukowego reprezentujących uczelnie państwowe i prywatne, instytuty naukowe i organizacje społeczne.

Dr Marcin Jurgilewicz wygłosił referat pt. *Bezpieczeństwo energetyczne państwa w aspekcie ochrony środowiska*. Problematyka dotycząca bezpieczeństwa energetycznego państwa stanowi zagadnienie złożone, tym samym nie sposób rozpatrywać tej materii w oderwaniu od innych aspektów bezpieczeństwa, jak też regulacji normatywnych obowiązujących w tej przestrzeni prawnej. Wskazana kategoria wykazuje także wyraźne związki w szczególności z polityką trwałego rozwoju, czynnikami ekonomicznymi, rozwojem nowoczesnych technologii, transportem, jak również ściśle wiąże się z ochroną środowiska. Wynika to z faktu, że istnieje konstytucyjny obowiązek zapewnienia przez państwo szeroko rozumianego bezpieczeństwa, zatem także bezpieczeństwa energetycznego jego obywatelom, jak też zapewnienia ochrony środowiska,

toteż przedmiotowe zagadnienia stały się przedmiotem pogłębionej analizy badawczej.

Prelekcja dr. Aleksandra Babińskiego pt. *Reglamentacja broni — potrzeba bezpieczeństwa czy uwarunkowanie historyczne*, dotyczyła rysu historycznego reglamentacji dostępu do broni od średniowiecza do współczesności. Prelegent zwrócił uwagę na szczególne podejście do broni palnej, przez reżimy polityczne okresów zaborów i okupacji. Przesłanki uzasadniające reglamentację broni palnej w tych okresach odniósł do społeczno-psychologicznych determinantów jej posiadania. Zauważył, że mimo uwarunkowanego historycznie ograniczania dostępu do broni palnej jest ono nadal zasadne z uwagi na oddziaływanie jej na społeczeństwo, szczególnie na sprawców jak i ofiary przestępstw.

Według kolejnego prelegenta, dr. Andrzeja Dany, który przybliżył temat: *Prawna ochrona cudzoziemców*, polski system prawa regulujący przebywanie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej cudzoziemców rozstrzyga w szczególności o kwestiach możliwej ochrony mogącej być im udzielonej. Ustawa o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w treści art. 3 stanowi, że na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej cudzoziemcowi udziela się ochrony przez: nadanie statusu uchodźcy – odbywa się to na podstawie postanowień Konwencji Genewskiej z 1951 r. oraz protokołu z 1967 r.; udzielenie ochrony uzupełniającej – odbywa się to w myśl postanowień Dyrektywy Rady 2004/83/WE z dnia 29 kwietnia 2004 r.; udzielenie azylu – następuje on na zasadzie art. 56 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 roku oraz na podstawie ustawy z 2003 roku o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz dzielenie ochrony czasowej – odbywa się to w myśl postanowieniami Dyrektywy 2001/55/WE z dnia 20 lipca 2001 r.

Kolejny referat, dr. Marcina Paneckiego z UHP w Siedlcach, pt. *Polityczne następstwa procesów migracyjnych*, dotyczył procesów migracyjnych w Europie, gdyż jest ona współcześnie największym obszarem, na którym się one dokonują. Jest to zdaniem prelegenta spowodowane z jednej strony wysokim rozwojem gospodarczym, z drugiej zaś kryzysem demograficznym, który przede wszystkim dotyka najbogatsze państwa Unii Europejskiej. Szczególnym problemem Unii stał się napływ uchodźców uciekających przed prześladowaniami religijnymi oraz z państw objętych konfliktami zbrojnymi. Nie bez znaczenia dla wzrostu liczby migrantów pozostała wypowiedź kanclerz Angeli Merkel, która zadeklarowała azyl dla wszystkich uciekających z Syrii. Pojawił się problem czy dany uchodźca rzeczywiście ucieka przed prześladowaniami religijnymi, czy wykorzystuje okazję i jest po prostu migrantem ekonomicznym. Nieustająca fala uchodźców z Afryki i zachodniej Azji doprowadziła do kryzysu politycznego, który może spowodować rozbitcie europejskiej jedności i spowolnić dalsze procesy integracyjne.

Dr Paweł Lubiewski w prelekcji pt. *Ewolucja rozwiązań prawnych w sferze przeciwdziałania nielegalnej imigracji*, wskazał iż obecne podejście do zagadnienia

przeciwdziałania nielegalnej imigracji w UE oparte jest na stosunkowo nowym spojrzeniu na problematykę. Dopiero traktat amsterdamski (1997) zobowiązał państwa członkowskie do przyjęcia wspólnych środków wobec nielegalnego wjazdu i pobytu obywateli państw trzecich na terytorium UE. Jak się wydaje nasilające się od dłuższego czasu w Europie Zachodniej zjawisko nielegalnej imigracji (na terytorium UE i na granicach zewnętrznych) spowodowało konieczność zweryfikowania dotychczasowego podejścia do zagadnienia (dając dowód jego nieskuteczności) i opracowania nowych ram prawnych współpracy. Kolejne lata to ciąg zmian kreujących i doskonalących ten obszar. Z czasem sfera dyskusji w zakresie instrumentów prawnych odnoszących się do przeciwdziałania nielegalnej imigracji rozszerzana została o problematykę synchronizacji polityki wizowej, zharmonizowania systemu wymiany informacji, zunifikowania zarządzania granicami, usprawnienia działań powrotowych i readmisyjnych czy wreszcie usprawnienia i zdynamizowania współpracy policyjnej w poruszonym obszarze.

Dr Konrad Świder (ISP PAN) wystąpił z referatem pt. *Rozbrojenie strategiczne na obszarze postradzieckim*. W referacie została omówiona problematyka redukcji poradzieckich (po rozpadzie ZSRR) arsenałów nuklearnych znajdujących się na terytorium Rosji, Ukrainy, Białorusi i Kazachstanu. Rozbrojenie strategiczne na tym obszarze znalazło swój wyraz w układach o redukcji atomowych arsenałów strategicznych (ofensywnych) – START I (lipiec 1991) i w Protokole Lizbońskim (maj 1992) oraz START II (grudzień 1993). Rozbrojenie to odbywało się w kontekście amerykańsko-rosyjskich rokowań i działań w zakresie globalnej denuklearyzacji. Trudności z wynegocjowaniem układu START III, wynikające z rozbieżności interesów geopolitycznych Waszyngtonu i Moskwy, spowodowały podpisanie przez Rosję i Stany Zjednoczone bardziej elastycznego wariantu tego układu – traktatu SORT (maj 2002).

Wreszcie, dr Tadeusz Leszczyński przybliżył *Perspektywy rozwoju polskiej elektroenergetyki w oparciu o krajowe zasoby węgla i gazu ziemnego a bezpieczeństwo wewnętrzne państwa*, wskazując na silne i słabe strony polskiej energetyki oraz na polskie uwarunkowania wewnętrzne oraz globalne i europejskie uwarunkowania zewnętrzne rozwoju sektorów węgla i gazu w perspektywie średnio- i długookresowej.

Konferencja zakończona została owocną dyskusją, której wyniki posłużą podjęciu prac badawczych przez członków Oddziału Warszawskiego PTG. Na podkreślenie zasługuje wysoki poziom merytoryczny wygłoszonych referatów oraz doskonała organizacja konferencji, kolejny raz przeprowadzonej w zaprzyjaźnionym instytucie naukowym kierowanym przez dr. hab. Grzegorza Motykę, prof. ISP PAN, któremu tą drogą, w imieniu uczestników i prelegentów serdecznie dziękuję za stworzenie forum umożliwiającego wymianę poglądów przez stołeczne środowisko geopolityków.

Tadeusz Z. Leszczyński

SPRAWOZDANIE Z VIII ZJAZDU GEOPOLITYKÓW POLSKICH NT. „GEOPOLITYCZNE NASTĘPSTWA PROCESÓW DEMOGRAFICZNYCH” – ZABRZE, 3 GRUDNIA 2016 R.

Z uwagi na wydarzenia na arenie międzynarodowej w ostatnich dekadach, a zwłaszcza przemiany obserwowane w Europie i jej najbliższym otoczeniu, coraz większą uwagę w debacie geopolitycznej zwraca się na procesy demograficzne. Ich przebieg powoduje konieczność skorygowania pewnych długookresowych tendencji oraz wykazuje nieadekwatność niektórych sformułowanych wcześniej ekstrapolacji i projekcji. Do zjawisk o doniosłym znaczeniu geopolitycznym należy niewątpliwie postępujące starzenie ludności Europy, załamanie rozwoju demograficznego w Rosji i na Ukrainie, odpływ ludności z krajów Europy Wschodniej, w tym z Polski, i wreszcie bezprecedensowy napływ do Europy imigrantów i uchodźców głównie z państw muzułmańskich Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej. Ze względu na polityczną, społeczną i gospodarczą wagę problemów wynikających z tych procesów oraz ich aktualność, Zarząd Polskiego Towarzystwa Geopolitycznego podjął decyzję o poświęceniu tej problematyce kolejnego, VIII Zjazdu Towarzystwa. Odbył się on w Zabrzu, w lokalach Wydziału Administracji i Zarządzania Politechniki Śląskiej, a jego tematem przewodnim były „Geopolityczne następstwa procesów demograficznych”. Honorowy patronat nad Zjazdem objął Rektor Politechniki Śląskiej, Dziekan Wydziału Administracji i Zarządzania, oraz Prezydent Miasta Zabrze, natomiast obowiązki organizacyjne sprawowali członkowie Polskiego Towarzystwa Geopolitycznego – Oddział Terenowy Zabrze. Pracami komitetu naukowego Zjazdu kierował Witold Wilczyński z Oddziału Terenowego PTG w Krakowie. Temat konferencji przyciągnął zainteresowanie około 60 osób, które nadesłały zgłoszenia udziału w Zjeździe. Są to reprezentanci poszczególnych oddziałów terenowych PTG oraz osoby spoza Towarzystwa, reprezentujące 20 polskich i zagranicznych instytucji naukowych i edukacyjnych. W obradach czynny udział wzięło ponad 40 osób.

W imieniu Gospodarzy uczestników Zjazdu przywitał Rektor Politechniki Śląskiej, Prof. Arkadiusz Mężyk, po czym, zgodnie ze zwyczajem utrwalonym podczas poprzednich Zjazdów, nastąpiło odczytanie protokołu Kapituły Nagrody im. Oskara Żebrowskiego, oraz ogłoszenie o rozstrzygnięciu konkursu „Książka Geopolityczna Roku”. Obydwie ceremonie przeprowadził prof. Stefan Bielański. Honorowe grono laureatów Nagrody im. Oskara

Żebrowskiego przyznawanej za prace badawcze i upowszechnianie problematyki geopolitycznej poszerzone zostało o cztery kolejne osoby wybrane przez Kapitułę spośród kilkunastu nominowanych. Są to profesorowie: Piotr Grochmalski z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Paweł Soroka z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, Romuald Szeremietiew z Akademii Sztuki Wojennej i Jan Wendt z Uniwersytetu Gdańskiego. Książką Geopolityczną Roku 2016 została publikacja autorstwa Konrada Świdra pt. „Rosyjska świadomość geopolityczna a Ukraina i Białoruś” (Instytut Studiów Politycznych PAN, Warszawa 2015). W konkursie wyróżniona została ponadto praca Sylwestra Gardockiego „Rosja i jej sąsiedzi” (Wyd. A. Marszałek, Toruń 2015).

W następnej kolejności odbyła się najbardziej oczekiwana część Zjazdu, jaką jest otwarta debata z udziałem ekspertów, dotycząca przewodniego tematu Zjazdu. Debata przygotowana i prowadzona przez Andrzeja Zapalowskiego z Uniwersytetu Rzeszowskiego i Adam Myśliński z Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie. Rolę ekspertów pełnili profesorowie: Stefan Bielański (UP Kraków), Piotr Eberhardt (PAN Warszawa), Jarosław Macała (Uniwersytet Zielonogórski), Paweł Soroka (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach), Mirosław Sulek (Uniwersytet Warszawski), Roman Szul (Uniwersytet Warszawski), Jan Wendt (Uniwersytet Gdański), oraz gościnnie słoweński geopolityk i geograf, prof. Jernej Zupančič z Uniwersytetu w Lublanie. W wielu wypowiedziach powtarzała się kwestia bieżącego kryzysu migracyjnego w kontekście trudności asymilacyjnych napływającej ludności, co z kolei wywołuje daleko idące konsekwencje w sferze bezpieczeństwa, problemy społeczne i ekonomiczne. Uczestnicy debaty wskazali na przyczyny nasilenia się migracji z krajów trzeciego świata, zwłaszcza z Afryki, do Europy i starali się udzielić odpowiedzi na pytanie, czy główna fala migracyjna już minęła, czy jest to dopiero jej początkowe stadium, i jakie konsekwencje spowoduje to dla poszczególnych państw, zwłaszcza dla Włoch i krajów tranzytowych położonych wzdłuż tzw. szlaku bałkańskiego. Sytuacja w ubogich państwach bałkańskich wskazuje, że nie wykluczone jest wytworzenie się za sprawą migrantów okoliczności sprzyjających wznowieniu konfliktów, z którymi mieliśmy do czynienia po rozpadzie Jugosławii. Jeśli zaś chodzi o kraje docelowe, wypowiedzi dotyczyły korzyści na jakie państwa te liczą, a zwłaszcza tych, których oczekiwały Niemcy, forsując politykę „herzlich willkommen”. Kontynuacja takiej polityki i dalszy napływ w dużej liczbie imigrantów mógłby w opinii uczestników debaty doprowadzić do dualizmu kulturowego i prawnego, czego przejawy już obserwuje się we Francji i Wielkiej Brytanii. Sporo uwagi poświęcono sytuacji w krajach pochodzenia migrantów, gdzie brak stabilności politycznej, słaby rozwój gospodarczy i bardzo wysokie współczynniki przyrostu naturalnego stają się poważnym wyzwaniem dla Europy w okolicznościach określonych przez postawę bogatych państw arabskich (Arabia Saudyjska) oraz politykę Turcji. Dyskutowano także na temat konsekwencji polityki otwartości forsowanej przez Unię Europejską i Niemcy, a zwłaszcza o zmianie postaw społecznych w

stosunku do takiej polityki. Zmiana ta wyraża się wzrostem popularności polityków i partii sprzeciwiających się imigracji (Alternatywa dla Niemiec, Front Narodowy we Francji), a w państwach bałkańskich – polityków prorosyjskich. Zastanawiano się jak zmienią się relacje z państwami muzułmańskimi po wygraniu kolejnych wyborów w państwach europejskich przez partie prawicowe i nacjonalistyczne. Ekspertcy podzielili się także wynikami swoich badań dotyczących konsekwencji emigracji ludności z państw Europy Wschodniej, który to proces może doprowadzić do depopulacji. Wiele w tym kontekście mówiono o sytuacji Ukrainy, która jest obecnie rezerwuarem nie tylko siły roboczej i studentów, ale także źródłem zachowań korupcyjnych i przestępczości. Nie zabrakło interesujących odniesień do stosunków z Rosją, możliwego napływu muzułmańskich imigrantów z Federacji Rosyjskiej i krajów dawnego ZSRS, przyszłych kierunków współpracy państw europejskich mającej na celu zapewnienie dostaw nośników energii, rosnącej popularności Rosji nie tylko w prawosławnych państwach Unii Europejskiej. Debata nie została uzupełniona żadnym formalnym podsumowaniem, ale stała się, jak zawsze, źródłem niezliczonych komentarzy, a przede wszystkim pozwoliła uczestnikom na wymianę myśli, a słuchającym na uzupełnienie i zaktualizowanie wiedzy na jeden z najbardziej interesujących tematów, który wywołuje wciąż wiele kontrowersji i jest niezwykle ważny z punktu widzenia dalszego rozwoju sytuacji w Europie i w regionach sąsiednich.

Debata na tematy demograficzno-geopolityczne stała się doskonałym kontekstem dla pierwszej sesji referatowej, w której pewne poruszone w niej wątki zostały ukazane w postaci rozwiniętej, uszczegółowionej, usystematyzowanej i bardziej kompletnej. Na początek Mirosław Sulek (Uniwersytet Warszawski) zreferował temat prognozowania demograficznego, ukazując ideologiczne podłoże bardzo znanych, przeciwstawnych koncepcji dotyczących przyrostu zaludnienia. Niektóre stare prognozy, chociaż nie zostały potwierdzone przez fakty, nadal okazują się wpływowe np. z uwagi na ich „ekologiczny” charakter lub „poprawność polityczną” ich autorów. Prof. Sulek polemizuje z katastroficznymi wizjami przyszłości (Ehrlich, Meadows, Attenborough, itp.), kwalifikując je jako przykłady nauki pozornej (pseudonauki). Z kolei drugi mówca, Roman Szul (również Uniwersytet Warszawski) przedstawił wpływ czynników demograficznych na historię, wskazując polityczne konsekwencje sytuacji, które nazwał niedopasowaniem (lub szokiem) demograficznym. Niedopasowanie to może się odnosić do możliwości wyżywienia, potrzeb gospodarczych, statusu geopolitycznego, ale także może być efektem różnej dynamiki poszczególnych grup społecznych, etnicznych lub religijnych. Kolejnym referentem był Leszek Sykulski (Wyższa Szkoła Biznesu i Przedsiębiorczości w Ostrowcu Świętokrzyskim), który zajął się wpływem struktury wieku ludności na stabilność polityczną państw. Kraje najbardziej dynamiczne pod względem demograficznym, które doświadczają zjawiska określanego jako *youth bulge* (ponad 70% ludności w wieku poniżej 30

lat), należą jednocześnie do najbardziej zagrożonych konfliktami, czego ilustracją jest fala wojen będących konsekwencją rewolucyjnej fali zwanej arabską wiosną. Andrzej Zapalowski (Uniwersytet Rzeszowski) skoncentrował się raczej na konsekwencji tych konfliktów, jaką jest fala migracji do Europy. Ograniczenia wprowadzane na granicach zewnętrznych strefy Schengen powodują, że migranci zamiast kierować się do państw Europy Zachodniej najkrótszym szlakiem bałkańskim, coraz częściej wybierają bardziej skomplikowaną drogę przez Ukrainę. Ten nowy, wschodni korytarz nielegalnej migracji stanowi już obecnie zagrożenie dla bezpieczeństwa Polski. Wychodząc poza Polskę, Piotr Wilczyński (PTG, Oddział Terenowy Kraków) zaprezentował mapę obszarów zagrożonych konfliktami etnicznymi w Europie. Badacz ten zakłada, że konflikty takie są nieuniknione w momencie dekompozycji Unii Europejskiej, której pierwszym przejawem był tzw. Brexit. Scenariusz taki nie wydaje się bynajmniej wykluczony w świetle wystąpienia Jarosława Dutki (Akademia Sztuki Wojennej), który przedstawił liczne historyczne przykłady zagarniania terytoriów metodą „eksportu ludzi”, zwaną także „polityką brzucha”. Politykę taką dzisiaj stosuje wiele państw, wśród nich Chiny i India, natomiast dla Europy najbardziej istotny jest proces zasiedlania zwartych terytoriów opornymi na asymilację imigrantami muzułmańskimi. Od powyższych wystąpień odbiegał tematycznie referat Jarosława Mikołajca (Politechnika Śląska) poświęcony geopolitycznym konsekwencjom zmian klimatycznych. Autor skoncentrował się jednak przede wszystkim na próbach przekonania słuchaczy co do prawdziwości tezy o globalnym ociepleniu i na wykazaniu nieadekwatności sądów podważających konieczność redukcji emisji dwutlenku węgla („denializm”). Spory tego typu jednak mogą być rozstrzygane przez geofizyków, geologów i geochemików, bez których udziału stają się kontrowersjami o charakterze ideologicznym a nie naukowym.

W drugiej sesji referatowej wystąpił Bogdan Pliszka (Politechnika Śląska), który nawiązał do tematyki poprzedniej sesji, włączając się do dyskusji nad charakterem wzajemnych relacji cywilizacji łacińskiej i islamu. Rozpatrywał on trzy możliwe drogi rozwoju tych relacji: w kategoriach współlistnienia, konfrontacji i podboju. Kolejne wystąpienia także dotyczyły zagadnień geopolityczno-demograficznych, ale uwaga ich autorów skoncentrowana była na problematyce wschodniej. Rozważając przemiany demograficzne poszczególnych państw Krzysztof Iwańczuk (Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej) wprowadził pojęcie bezpieczeństwa demograficznego, które staje się wartością zagrożoną w obliczu współzależnych procesów starzenia się ludności i odpływu ludności młodej. Justyna Trubalska (Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w Lublinie) zaprezentowała z kolei problemy zarządzania granicami zewnętrznymi Unii Europejskiej wynikające z napływu nielegalnych imigrantów. Kolejne referaty dotyczyły Ukrainy, która stała się krajem szczególnie doświadczającym zagrożeń bezpieczeństwa demograficznego. Michał Siudak (Uniwersytet Jagielloński) przedstawił proces emigracji

Ukraińców do Polski w ujęciu historycznym, koncentrując się na ostatniej fali, jaka nastąpiła po roku 2014. Autor ten rozważał problem z punktu widzenia potencjalnych zagrożeń wynikających z tego procesu dla Polski. Z kolei Adam Myślicki (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie) spojrzal na ten sam problem, jednak w napływie ludności z Ukrainy dostrzegł on szansę na zrekomensowanie strat demograficznych, jakie Polska poniosła w wyniku emigracji po roku 2004. Wojciech Łysek (Uniwersytet Jagielloński) pozostając w problematyce ukraińskiej przedstawił aktualne zmiany demograficzne, będące konsekwencją trwającego konfliktu we wschodnich obwodach tego państwa. Następnie Aleksandra Synowiec (Politechnika Śląska) przeanalizowała problemy uchodźstwa wewnętrznego na Ukrainie na płaszczyźnie politycznej, prawnej i ekonomicznej. Na koniec sesji, Wojciech Kotowicz (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski) zapoznał uczestników z istotnymi zarówno dla mieszkańców pogranicza jak i dla rozwoju relacji polsko-rosyjskich problemami tzw. małego ruchu granicznego między Polską i Rosją.

Równoległe z sesją 2 odbywała się sesja 3, która tematycznie odbiegała od pozostałych i od całej konferencji. Zgromadziła ona badaczy zajmujących się głównie tematyką wschodnią oraz szeroko rozumianymi problemami bezpieczeństwa. Bartosz Gołabek (Uniwersytet Jagielloński) podjął temat związków ideologii liberalnej z geopolityką w Rosji w kontekście twórczości publicystycznej W. Inoziemcowa. Konrad Świder (PAN Warszawa) wrócił do sprawy rozpadu Związku Sowieckiego, przedstawiając interpretacje tego „największego kataklizmu geopolitycznego XX wieku” w koncepcjach badaczy rosyjskich i obcych. Krzysztof Żęgota (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski) przeprowadził analizę rosyjskich dokumentów strategicznych odnoszących się do bezpieczeństwa pod kątem ich znaczenia dla bezpieczeństwa krajów nadbałtyckich. Michał Marek (Uniwersytet Jagielloński), pozostając w tematyce bezpieczeństwa, ukazał relacje polsko-ukraińskie jako potencjalne pole rosyjskich działań przeciwko Rzeczypospolitej. Bethuel Matsili i Klaudia Marlicka (Akademia Jana Długosza w Częstochowie) przedstawili zagadnienia bezpieczeństwa w Afryce, natomiast Rafał Kopeć (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie) zreferował kwestię rosnących wydatków Chin na zbrojenia i kierunki rozwoju przemysłu obronnego w Chinach. Adam Rogala-Lewicki (Kancelaria Adwokacka Mamiński i Wspólnicy Sp.k.) ukazał z kolei znaczenie uwarunkowań geopolitycznych i ich wpływ na procesy konsolidacji sektora zbrojeniowego w Europie. Na koniec Piotr Pochyły (Uniwersytet Zielonogórski) przedstawił wyniki analizy dokumentów Ministerstwa Spraw Zagranicznych z lat 2014-2016 pod kątem ich znaczenia z punktu widzenia bezpieczeństwa granic państwowych i rozwiązania kwestii uchodźców.

VIII Zjazd Geopolityków Polskich, ze względu na bardzo interesujący, kontrowersyjny i bardzo aktualny temat przewodni, przyciągnął do Zabrza silną grupę badaczy, którzy dzięki swoim szerokim kompetencjom stworzyli spektakl interesujący nie tylko dla osób związanych z geopolityką. Nie oznacza to, że

wszystkie zagadnienia szczegółowe zawarte w temacie przewodnim zostały przeanalizowane w referatach. Z tego powodu, a także z uwagi na coraz szybsze tempo przemian jakie obserwujemy na scenie międzynarodowej pozostaje tylko mieć nadzieję, że tematyka ta powróci w kolejnych sympozjach organizowanych przez oddziały i komisje Polskiego Towarzystwa Geopolitycznego.

Paweł Soroka i Witold Wilczyński